

IJTIMOIIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNALI

VOL.3 № 1

2026

GLOBALLASHUV JARAYONLARI DAVRIDA YOSHLAR TA'LIM-TARBIYASIGA E'TIBOR VA ULARNI O'QITISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH

Raximberdiyeva Maxfuzaxon Murotovna

Qo'qon davlat universiteti, o'qituvchi

Annotatsiya

Mazkur maqolada globallashuv jarayonlari sharoitida yoshlar ta'lim-tarbiyasiga bo'lgan e'tibor va ularni o'qitish samaradorligini oshirish masalalari pedagogik jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda globallashuvning ta'lim tizimiga ta'siri, yoshlarning dunyoqarashi va qadriyatlar tizimida yuz berayotgan o'zgarishlar hamda ta'lim-tarbiya jarayonida zamonaviy pedagogik yondashuvlardan foydalanish zarurati yoritiladi. Shuningdek, yoshlarning intellektual, ma'naviy-axloqiy va ijtimoiy rivojlanishini ta'minlashda ta'lim samaradorligini oshirishga qaratilgan pedagogik omillar asoslab beriladi. Maqola natijalari globallashuv sharoitida yoshlar ta'lim-tarbiyasini takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: globallashuv, yoshlar ta'lim-tarbiyasi, ta'lim samaradorligi, pedagogik yondashuvlar, ma'naviy-axloqiy tarbiya, zamonaviy ta'lim

ВНИМАНИЕ К ОБРАЗОВАНИЮ И ВОСПИТАНИЮ МОЛОДЁЖИ И ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИХ ОБУЧЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ПРОЦЕССОВ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Рахимбердиева Махфузахон Муратовна

Кокандский государственный университет, преподаватель

Аннотация.

В статье с педагогической точки зрения анализируются вопросы повышения внимания к образованию и воспитанию молодёжи, а также эффективности их обучения в условиях процессов глобализации. Рассматривается влияние глобализации на систему образования, изменения в мировоззрении и ценностных ориентациях молодёжи, а также необходимость использования современных педагогических подходов в образовательном процессе. Обосновываются педагогические факторы, направленные на повышение эффективности обучения и обеспечение интеллектуального, духовно-нравственного и социального развития молодёжи. Результаты исследования могут быть использованы при разработке научно-практических рекомендаций по совершенствованию образования и воспитания молодёжи в условиях глобализации.

Ключевые слова: глобализация, образование и воспитание молодёжи, эффективность обучения, педагогические подходы, духовно-нравственное воспитание, современное образование

FOCUSING ON YOUTH EDUCATION AND UPBRINGING AND ENHANCING TEACHING EFFECTIVENESS IN THE ERA OF GLOBALIZATION PROCESSES

Rakhimberdiyeva Maxfuzakhon Murotovna

Kokand State University, lecturer

Abstract.

This article analyzes the importance of focusing on youth education and upbringing and improving teaching effectiveness in the context of globalization processes from a pedagogical perspective. The study examines the impact of globalization on the education system, changes in

young people's worldview and value orientations, and the need to apply modern pedagogical approaches in the educational process. Pedagogical factors aimed at enhancing teaching effectiveness and ensuring the intellectual, moral, and social development of youth are substantiated. The findings contribute to the development of scientific and practical recommendations for improving youth education and upbringing in the era of globalization.

Key words: globalization, youth education and upbringing, teaching effectiveness, pedagogical approaches, moral and spiritual education, modern education

Bugungi kunda globallashuv jarayonlari jamiyat taraqqiyotining barcha sohalariga, xususan, ta'lim tizimiga chuqur va ko'p qirrali ta'sir ko'rsatmoqda. Axborot oqimining keskin ortishi, madaniyatlararo integratsiya, zamonaviy texnologiyalarning keng joriy etilishi yosh avlodning dunyoqarashi, qadriyatlar tizimi va ijtimoiy faolligida sezilarli o'zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Bunday sharoitda yoshlar ta'lim-tarbiyasiga bo'lgan e'tibor nafaqat ta'lim sifatini oshirish, balki jamiyatning barqaror rivojlanishini ta'minlashning muhim omiliga aylanmoqda. Globallashuv sharoitida yoshlar turli mafkuraviy, madaniy va axborotiy ta'sirlarga duch kelmoqda. Bu esa ularni o'qitish va tarbiyalash jarayonida milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg'unlashtirgan holda zamonaviy pedagogik yondashuvlardan foydalanishni taqozo etadi. Ta'lim-tarbiya jarayonining samaradorligi yoshlarning intellektual salohiyati, mustaqil fikrlashi, ijtimoiy mas'uliyati va ma'naviy-axloqiy barkamolligini shakllantirishda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Ilmiy-pedagogik adabiyotlarda globallashuv sharoitida ta'lim samaradorligini oshirish masalasi turli yondashuvlar asosida o'rganilgan bo'lsa-da, yoshlar ta'lim-tarbiyasiga kompleks va tizimli yondashuv zarurati saqlanib qolmoqda. Ayniqsa, ta'lim mazmunini zamon talablariga moslashtirish, interaktiv va innovatsion o'qitish metodlaridan foydalanish, shuningdek, tarbiyaviy jarayonni ta'lim bilan uzviy bog'lash dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Mazkur maqolaning maqsadi globallashuv jarayonlari sharoitida yoshlar ta'lim-tarbiyasiga bo'lgan e'tiborni kuchaytirish hamda ularni o'qitish samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi pedagogik omillarni tahlil qilishdan iborat. Tadqiqot natijalari zamonaviy ta'lim amaliyotida yoshlar bilan ishlash samaradorligini oshirish, ta'lim va tarbiya jarayonini takomillashtirishga qaratilgan ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Globallashuv jarayonlari ta'lim tizimiga ta'sirini o'rganish masalasi so'nggi yillarda pedagogika va ijtimoiy fanlar doirasida muhim ilmiy yo'nalishlardan biriga aylangan. Ilmiy adabiyotlarda globallashuv bilimlar almashuvi, axborot texnologiyalarining jadal rivoji va madaniyatlararo integratsiya bilan bog'liq holda talqin qilinib, bu jarayon yoshlar ta'lim-tarbiyasining mazmuni va shakllarini yangilash zaruratini yuzaga keltirishi ta'kidlanadi. Xorijiy tadqiqotlarda globallashuv sharoitida ta'limning asosiy vazifasi yoshlarni raqobatbardosh, tanqidiy fikrlovchi va ijtimoiy mas'uliyatli shaxs sifatida shakllantirishdan iborat ekani qayd etiladi. Masalan, Darling-Hammond va Fullan tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda ta'lim samaradorligini oshirish zamonaviy pedagogik yondashuvlar, kompetensiyaviy yondashuv va uzluksiz ta'lim tizimi bilan chambarchas bog'liq ekani asoslab berilgan. Ularning fikricha, globallashuv sharoitida ta'lim faqat bilim berish bilan cheklanmasdan, yoshlarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishini ham ta'minlashi lozim. UNESCO va OECD hisobotlarida globallashuv davrida yoshlar ta'lim-tarbiyasida milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg'unlashtirish muhimligi alohida ta'kidlanadi. Ushbu manbalarda ta'lim samaradorligini oshirish uchun interaktiv o'qitish metodlari, raqamli texnologiyalar va tarbiyaviy komponentni kuchaytirish zarurligi ko'rsatib o'tiladi. Ayniqsa, yoshlarning ma'naviy-axloqiy tarbiyasi globallashuvning salbiy ta'sirlarini kamaytiruvchi muhim omil sifatida e'tirof etiladi.

MDH mamlakatlari olimlari tadqiqotlarida globallashuv sharoitida yoshlar ta'lim-

tarbiyasida ijtimoiylashuv, fuqarolik ongini shakllantirish va milliy o'zlikni anglash masalalari ustuvor yo'nalish sifatida qaraladi. Ularning fikricha, ta'lim samaradorligini oshirish yoshlarni mustaqil fikrlashga, ijtimoiy faollikka va hayotiy muammolarni hal etishga tayyorlash bilan bevosita bog'liqdir. Milliy pedagogik adabiyotlarda ham globallashuv jarayonlarining yoshlar ta'lim-tarbiyasiga ta'siri keng yoritilgan. O'zbekiston olimlari yoshlarni globallashuv sharoitida tarbiyalashda milliy qadriyatlar, ma'naviy meros va zamonaviy pedagogik texnologiyalarni uyg'unlashtirish zarurligini ta'kidlaydilar. Tadqiqotlarda ta'lim samaradorligini oshirish yoshlarning intellektual salohiyatini rivojlantirish, innovatsion fikrlashni shakllantirish va tarbiyaviy ishlarni ta'lim jarayoni bilan integratsiyalash orqali amalga oshirilishi mumkinligi asoslab beriladi. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, globallashuv sharoitida yoshlar ta'lim-tarbiyasiga oid ilmiy qarashlar mavjud bo'lsa-da, ta'lim va tarbiya jarayonini kompleks, tizimli va uzviy yondashuv asosida tashkil etish masalasi hanuz dolzarb bo'lib qolmoqda. Shu sababli, globallashuv jarayonlari davrida yoshlar ta'lim-tarbiyasiga e'tiborni kuchaytirish va ularni o'qitish samaradorligini oshirishga qaratilgan ilmiy tadqiqotlar muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazkur tadqiqot globallashuv jarayonlari sharoitida yoshlar ta'lim-tarbiyasiga bo'lgan e'tibor va o'qitish samaradorligini oshirish masalalarini pedagogik jihatdan tahlil qilishga yo'naltirilgan. Tadqiqotda nazariy-tahliliy yondashuv asosiy metod sifatida qo'llanildi. Ushbu metod orqali globallashuv, yoshlar ta'lim-tarbiyasi va ta'lim samaradorligiga oid xorijiy hamda milliy ilmiy adabiyotlar tizimli ravishda o'rganildi va umumlashtirildi. Tadqiqot jarayonida pedagogik, falsafiy va ijtimoiy-pedagogik manbalar tahlil qilinib, globallashuv sharoitida ta'lim va tarbiya jarayoniga ta'sir etuvchi omillar aniqlashtirildi. Shuningdek, ta'lim samaradorligini oshirishga qaratilgan zamonaviy pedagogik yondashuvlar, innovatsion o'qitish metodlari va tarbiyaviy ishlarni tashkil etish tajribalari qiyosiy tahlil qilindi. Nazariy tahlil natijalariga tayangan holda globallashuv jarayonlari davrida yoshlar ta'lim-tarbiyasini takomillashtirishga xizmat qiluvchi pedagogik xulosalar chiqarildi. Tadqiqot metodologiyasi yoshlar bilan ishlashda ta'lim va tarbiya jarayonini uzviy tashkil etish, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg'unlashtirish hamda o'qitish samaradorligini oshirishga yo'naltirilgan ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqish imkonini berdi.

Tadqiqot jarayonida globallashuv jarayonlarining yoshlar ta'lim-tarbiyasiga ta'siri hamda o'qitish samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi pedagogik omillar nazariy-tahliliy jihatdan o'rganildi. O'rganilgan ilmiy manbalar va pedagogik qarashlar tahlili shuni ko'rsatdiki, globallashuv sharoitida ta'lim mazmuni, metodlari va tarbiyaviy yo'nalishlari sezilarli darajada yangilanmoqda. Bu holat yoshlarning bilim olishga bo'lgan ehtiyojlari, axborotni qabul qilish tezligi va ijtimoiy faolligida namoyon bo'lmoqda. Tahlil natijalariga ko'ra, globallashuv jarayonlari yoshlar uchun keng imkoniyatlar bilan bir qatorda muayyan xavf-xatarlarni ham yuzaga keltirmoqda. Axborot oqimining haddan tashqari ko'pligi, turli madaniy va mafkuraviy ta'sirlar yoshlarning dunyoqarashi va qadriyatlar tizimiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Shu sababli, ta'lim-tarbiya jarayonida yoshlarni tanqidiy fikrlashga o'rgatish, axborotni ongli tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantirish muhim pedagogik vazifa sifatida aniqlanadi.

Tadqiqotda aniqlanishicha, o'qitish samaradorligini oshirishda zamonaviy pedagogik yondashuvlar, xususan, interaktiv metodlar, muammoli o'qitish va tarbiyaviy faoliyatni ta'lim jarayoni bilan integratsiyalash muhim ahamiyatga ega. Bunday yondashuvlar yoshlarning faolligini oshirib, ularni o'quv jarayonining passiv ishtirokchisidan faol subyektiga aylantiradi. Natijada yoshlarning mustaqil fikrlashi, ijtimoiy mas'uliyati va ma'naviy-axloqiy qarashlari rivojlanadi. Shuningdek, tahlil natijalari ta'lim samaradorligi o'qituvchining kasbiy mahorati, pedagogik madaniyati va tarbiyaviy jarayonni tashkil etishdagi faolligi bilan chambarchas bog'liq ekanligini ko'rsatdi. Globallashuv sharoitida pedagog yoshlar bilan ishlashda nafaqat bilim beruvchi, balki yo'naltiruvchi, tarbiyalovchi va maslahatchi rolini ham bajarishi zarur. Bu esa o'qituvchidan pedagogik kompetensiyalarni doimiy ravishda rivojlantirib borishni talab qiladi.

Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, globallashtirish jarayonlari davrida yoshlar ta'lim-tarbiyasiga e'tiborni kuchaytirish va o'qitish samaradorligini oshirish ta'lim mazmunini zamon talablariga moslashtirish, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg'unlashtirish hamda tarbiyaviy ishlarni tizimli tashkil etish orqali amalga oshiriladi. Tadqiqot natijalari mavjud ilmiy qarashlarni boyitib, globallashtirish sharoitida yoshlar bilan ishlash samaradorligini oshirishga qaratilgan pedagogik xulosalar chiqarishga imkon berdi.

Mazkur maqolada globallashtirish jarayonlari sharoitida yoshlar ta'lim-tarbiyasiga bo'lgan e'tibor va ularni o'qitish samaradorligini oshirish masalalari pedagogik jihatdan tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari globallashtirish ta'lim tizimi oldiga yangi talablar qo'yayotganini, yoshlarning bilim olish, ijtimoiylashuv va qadriyatlar tizimida sezilarli o'zgarishlar yuz berayotganini ko'rsatdi. Shu bois, ta'lim-tarbiya jarayonini zamon talablariga mos holda takomillashtirish zarurati ilmiy jihatdan asoslandi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, globallashtirish sharoitida yoshlar ta'lim-tarbiyasining samaradorligi ta'lim mazmunining yangilanishi, zamonaviy pedagogik yondashuvlardan foydalanish hamda tarbiyaviy jarayonni ta'lim bilan uzviy bog'lash orqali ta'minlanadi. Ayniqsa, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg'unlashtirish, yoshlarni tanqidiy fikrlashga o'rgatish va ularning ma'naviy-axloqiy barkamolligini rivojlantirish muhim pedagogik vazifalar sifatida belgilandi.

Xulosa qilib aytganda, globallashtirish jarayonlari davrida yoshlar ta'lim-tarbiyasiga e'tiborni kuchaytirish va o'qitish samaradorligini oshirish ta'lim tizimida kompleks, tizimli va insonparvarlikka asoslangan yondashuvni talab etadi. Mazkur tadqiqot natijalari yoshlar bilan ishlash samaradorligini oshirish, ta'lim va tarbiya jarayonini takomillashtirish hamda globallashtirish sharoitida raqobatbardosh va ma'naviy yetuk shaxslarni tarbiyalashga qaratilgan ilmiy-amaliy xulosalar ishlab chiqishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. UNESCO. Education in a Globalized World. – Paris: UNESCO Publishing, 2017. – 156 p.
2. OECD. Global Competence and the Future of Education. – Paris: OECD Publishing, 2018. – 92 p.
3. Darling-Hammond L. The Right to Learn: A Blueprint for Creating Schools that Work. – San Francisco: Jossey-Bass, 2017. – 368 p.
4. Fullan M. The New Meaning of Educational Change. – 5th ed. – New York: Teachers College Press, 2020. – 432 p.
5. Banks J. A. Diversity and Citizenship Education: Global Perspectives. – San Francisco: Jossey-Bass, 2008. – 312 p.
6. Giddens A. Runaway World: How Globalization Is Reshaping Our Lives. – London: Routledge, 2002. – 104 p.